

10. Blatt S. J. The Destructiveness of Perfectionism: Implications for the Treatment of Depression / S. J. Blatt // American Psychologist. — 1995. — № 12. — Vol. 49.
11. Burns D. D. A perfectionist's script for self-defeat / D. D. Burns // Psychology Today. — 1987. — November. — P. 34—52.
12. Hewitt P. Perfectionism in the Self and Social context: conceptualization, assessment and association with psychopathology / P. Hewitt, G. Flett // J. Person. Social Psychology. — 1991. — V. 60. — № 3. — P. 456—470.

ПАВЛОВА В. С.

ПЕРФЕКЦИОНИЗМ КАК ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ФЕНОМЕН

В статье перфекционизм рассмотрен как направление психологических исследований. Представлены различные подходы относительно определения содержательных характеристик понятия «перфекционизм» и современных направлений психологических исследований.

Ключевые слова: перфекционизм, концепции перфекционизма, адаптивный и дезадаптивный перфекционизм.

PAVLOVA V. S.

PERFEKSIONIZM AS A PSYCHOLOGICAL PHENOMENON

The article is sanctified to the study of perfectionism as straight psychological researches. The presented different approaches are in relation to illumination of rich in content descriptions of concept «perfectionism». Lighted up modern directions of the psychological researches related to perfectionism.

Keywords: perfectionism, conceptions of perfectionism, is adaptive and disadaptive perfectionism.

Стаття надійшла до редколегії 21.03.2013 року.

УДК 159.9

ПАРТЕНАДЗЕ О. В.

Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського

ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНИХ ГРУП У ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті наведено аналіз проблеми використання психотерапевтичних груп в діяльності психологічної служби вищого навчального закладу в Україні та закордоном. Наведено результати дослідження запиту студентів на участь у психотерапевтичних групах, на основі яких розроблена представлена у статті емпірична модель.

Ключові слова: психотерапевтичні групи, конкурентноздатність, психологічний супровід, аффіліація, саморозвиток, соціально-психологічна адаптація.

Система вищого образования в Украине в наше время переживает период кардинальных реформ в связи с переходом на европейский уровень образования. В связи с этим перед сегодняшним высшим образованием ставятся новые задачи, основной из которых является подготовка выпускников, которые будут конкурентоспособными не только на украинском, но и на мировом рынке труда. Быть специалистом в своей узкой специальности на сегодняшний день уже недостаточно, сегодняшний выпускник должен быть всесторонне развитой личностью. Работодатель хочет видеть своим сотрудником человека активного, инициативного, коммуникабельного, с выражениями лидерскими качествами, способного нестандартно мыслить.

Традиционная система высшего образования и подготовки студентов не способны удовлетворить подобный запрос. Выполнения этих требований невозможно без внедрений в высшее образование инноваций. Одной из таких инноваций является включение психологических служб в систему высшего образования.

Исследования, посвященные организации и деятельности психологических служб в системе образования отражены в работах таких ученых как И.О.Баева, А.О.Деркач, І.В.Дубровина, Е.О.Климов, Н.М.Пейсахов, Н.В.Чепелева и др. Проблеме психологического сопровождения и поддержки личностно-профессионального развития студентов психологической службой высшего учебного заведения посвящены исследова-

ния Н.А.Євдокимовой, О.О.Євдокимовой, Р.В.Павелкив, В.Г.Панка, Ю.В.Суховерщиной, Л.В.Темновой, Ю.М.Швалба и др. Анализ организации деятельности психологических служб и консультирования студентов в зарубежных высших учебных заведениях представлен в работах И.М.Кондакова, П.Купки, А.Пожар, М.Рурик, П.Саутуарской, Ю.В.Укке и др.

Проблема создания целостной системы психологического сопровождения субъектов учебного процесса в высшей школе стала предметом всестороннего системного научного осмысления [2; 4; 5; 7]. Остаются не исследованными до конца вопросы структуры и содержания психологического сопровождения в вузе. Одним из актуальных аспектов исследования является использование психотерапевтических групп в работе психологической службы высшего учебного заведения.

Понятие «групповая психотерапия» применяется в двояком смысле:

- 1) в более узком – как использование группового метода в лечебных целях, обычно для лечения различных психических расстройств (клиническая групповая психотерапия), и
- 2) в более широком – как психотерапевтический метод, использующий факторы групповой динамики для решения эмоциональных, личностных, поведенческих проблем людей, а также для совершенствования личности.

Р.Кочюнас раскрывает понятие «психотерапевтических групп» как группы, в которых психотерапевтические методы могут применяться не только для лечения психических нарушений, но и для реализации более широких целей, например, улучшения самопонимания и самопознания, уточнения своих жизненных целей, направления и способов желаемых изменений и т.п. К психотерапевтическим можно отнести не только группы, стремящиеся к достижению лечебных, коррекционных целей, но и различные группы самопомощи, совершенствования личности, развития самосознания, решения проблем, модификации поведения и т.п., а также разного рода учебные и профессиональные группы [3].

Исследователи выделяют ряд классификаций психотерапевтических групп, опираясь на следующие критерии: (1) основная цель группы (совершенствование личности, развитие навыков, решение личностных жизненных проблем, лечение расстройств); (2) способы реализации целей группы (самопомощь, оказание поддержки, психологическое просвещение, анализ группового процесса, клиническая психотерапия); (3) теоретическое основание группы (психонализ, индивидуальная психология, психодра-

ма, экзистенциальная терапия, клиентоцентрированная терапия, гештальттерапия, трансакционный анализ, поведенческая терапия, рационально-эмоциональная терапия).

За рубежом практика использования психотерапевтических групп намного шире и распространенней чем на постсоветском пространстве и охватывает широкий спектр проблем: от профилактики здорового образа жизни, решения глубинных личностных проблем, успешной адаптации первокурсника к новому коллективу и учебе в ВУЗе до адаптации к студенческой жизни бывших военнослужащих, желающих получить высшее образование. Студенты (особенно социномических профессий) получают возможность «проработать» личные проблемы, которые в будущем могли бы стать преградой в их эффективной деятельности. На основании проведенного анализа использования психотерапевтических групп психологическими службами зарубежных ВУЗов можно сказать, что психологической службой наиболее широко используются группы встреч, группы поддержки, группы психологического просвещения, группы личного роста, а также клинически-ориентированные психотерапевтические группы. Например, в США чаще всего используется представленная в таблице 1 модель использования психотерапевтических групп в работе психологической службы высшего учебного заведения.

В Украине и России редко используются психотерапевтические группы в работе психологической службы высшего учебного заведения. Анализируя деятельность психологических служб вузов можно выделить опыт использования групп личностного роста. Остаются недостаточно изученными актуальность и запрос на включение психотерапевтических групп в систему социально-психологического сопровождения развития студентов.

Исследование проводилось на базе Николаевского национального университета имени В.А.Сухомлинского. В нем приняли участие 102 студента первого курса разных специальностей.

Исследование проводилось в два этапа:

1 этап – исследование осознанного запроса студентов на участие психотерапевтических групп с помощью анкеты, разработанной автором. Анкета состоит из 9 вопросов, целью которых было изучение представлений о психотерапевтических группах, направлениях их деятельности, а также вопросов и проблем, с которыми студенты готовы обратиться в психологическую службу с целью участия в психотерапевтических группах.

Т а б л и ц а 1

**Модель использования психотерапевтических групп
в работе психологической службы высших учебных заведений США**

Группы поддержки	Группы встреч (личностного роста)	Группы психологического просвещения	Группы самопомощи	Клинически-ориентированные группы
1. Группы поликультурной поддержки (для студентов и аспирантов разных национальностей) 2. Мужская психотерапевтическая группа (поддержка бисексуалов и геев) 3. Группа поддержки семей и родственников военных, которые принимают участие в боевых действиях 4. Группа поддержки военнослужащих, желающих получить высшее образование	1. Группа «Движение вперед» (целеполагание) 2. Группа самопознания	1. Группы ведения здорового образа жизни	1. Группа аспирантов (адаптация, решение личностных проблем) 2. Группа преодоления социальной тревоги	1. Работа с грустью (потеря, горе) 2. Группы преодоления тревоги 3. «Тело группы» (расстройства пищевого поведения)

2 этап – исследование неосознанного запроса студентов с помощью психодиагностических методик.

Анализируя типологию психотерапевтических групп, мы взяли такие критерии их классификации как основная цель группы и способы реализации целей группы. На этом основании в разработке анкеты и подборе методик за основу были взяты типы психотерапевтических групп, представленные в таблице 2.

Анализ результатов анкетирования показал, что лишь 9% респондентов когда-либо обращались к психологу, из них 15% относятся к типу

социально-экономических профессий, что может быть связано с спецификой их будущей профессиональной деятельности.

30% опрошенных слышали о психотерапевтических группах и имеют адекватные представления про их направления и цели. Из них 80% опрошенных считают, что психотерапевтические группы направлены на оказание поддержки, 68% на лечение эмоциональных и поведенческих нарушений, 39% на обмен жизненным опытом и переживанием проблем, 34% – лечение психических нарушений.

Т а б л и ц а 2

**Подбор методов исследования запроса на использование психотерапевтических групп
в деятельности психологической службы высшего учебного заведения**

Тип психотерапевтической группы	Цель и задачи	Исследуемый показатель	Методика
Группы самопомощи	Будучи товарищами по несчастью, участники просто говорят о себе, выслушивают друг друга, обмениваются советами.	Мотивы аффилиации	«Диагностика мотивов аффилиации» (А.Мехрабиан)
Группы поддержки	Потребность участников объединиться на основе сходства проблем используется для обмена информацией о том, как более эффективно организовать свою жизнь при наличии болезни, изоляции, эмоциональных травм, жизненных кризисов	Социально-психологическая адаптация	«Диагностика социально-психологической адаптации К. Роджерса и Р. Даймонда»
Группы психологического просвещения	Обучение, приспособление. Это могут быть конкретные жизненные проблемы, болезни, значительные изменения в жизни, ситуационные кризисы или любые темы, предложенные самими участниками.	Социально-психологическая адаптация	«Диагностика социально-психологической адаптации К. Роджерса и Р. Даймонда»
Группы встреч (личностного роста)	Направлены на самосознание и самопознание а также совершенствование личности	Рефлексия готовность к саморазвитию	Тест В. Павлова «Готовность к саморазвитию»
Клинические психотерапевтические группы	Лечение эмоциональных и личностных нарушений	Эмоциональные нарушения	Методика «Самооценка психических состояний» Айзенка

У 61% респондентів виникають проблеми виступлення перед більшими аудиторіями, у 51% проблеми з емоціональним напруженням перед контрольними і екзаменами, у 36% опрошених – труднощі з концентрацією уваги і запам'ятовуванням великої кількості інформації. 30% респондентів звернулися б з проблемами особистого характеру, а 29% відчувають проблеми з нехваткою часу і мають труднощі з його розподілом. Менше всього студентів звернулися б до психотерапевтичних груп, якщо б вони працювали над проблемами залежності (2%), конфліктів з викладачами і адміністрацією (2%), лідерства і управління (1%), труднощами виховання дитини (1%).

Також можна відзначити, що існують як відмінності, так і подібності між найбільш актуальними запитаннями між студентами різних професійних систем. Так більше половини респондентів незалежно від спеціальності мають проблеми з виступленнями перед великою аудиторією і емоціональним напруженням перед контрольними і екзаменами. Однак можна виділити проблеми, які характерні для представників певних професій, наприклад, для представників соціально-економічних професій актуальні проблеми пов'язані з концентрацією уваги і запам'ятовуванням великої кількості інформації, самотність і туга за батьками і друзями.

Аналізуючи дані опитування студентів про їх готовність брати участь в певних видах психотерапевтичних груп можна стверджувати, що приблизно 65% студентів готові брати участь в психотерапевтичних групах, з них – 48% в групах самопомічі, 46% в групах зустрічей, 25% в групах психологічного просвіщення і лише 16% – в клінічних психотерапевтичних групах. При аналізі найбільш зручної для респондентів періодичності проведення психотерапевтичних груп виділено один раз на тиждень (29%), не частіше одного разу на місяць (28%). 11% опрошених хотіли б відвідувати психотерапевтичну групу раз на тиждень.

Аналізуючи результати методики соціально-психологічної адаптації К.Роджерса і Р.Даймонда можна стверджувати, що більшість респондентів як психологічно, так і соціально добре адаптувалися до навчання в університеті і до нового колективу. Однак потрібно відзначити, що у 27% студентів високі показники дезадаптації, з них більшість студентів технічних спеціальностей.

У більшості студентів (67%) високі показники параметра високого рівня розвитку мотивації «стремління до людей», поєданий з низьким рівнем розвитку мотивації «боязнь бути відкинутим» (активно шукає контактів і спілкування з людьми, відчуваючи від цього в основному тільки позитивні емоції). Особливо таке співвідношення мотивів притаманне студентам соціально-економічних професій. Високий рівень розвитку мотивації «боязнь бути відкинутим» в сукупності з низьким рівнем розвитку мотивації «стремління до людей» (активно уникати контактів з людьми, шукає самотності) – притаманне студентам технічних професій. Високий рівень розвитку мотивації «стремління до людей», поєданий з високим рівнем розвитку мотивації «боязнь бути відкинутим» (характеризується сильно вираженим внутрішнім конфліктом між стремлінням до людей і його униканням, який виникає кожен раз, коли доводиться зустрічатися з незнайомими людьми) притаманно всього лише 3% респондентів, незалежно від типу професії.

За результатами тесту В.Павлова «Готовність до саморозвитку» виявлено, що 49% студентів хочуть знати про себе і готові вдосконалюватися (більше всього у представників соціально-економічних спеціальностей), 27% можуть вдосконалюватися, але не хочуть знати про себе, 18% хочуть знати про себе, але не можуть змінити себе, і лише 1% не хочуть знати про себе і не хочуть вдосконалюватися. Дані свідчать про високий рівень готовності до саморозвитку студентів.

За результатами методики «самооцінка психічних станів» Айзенка у студентів переважає середній рівень тривожності (57%) і агресивності (65%), а також високі показники рівня фрустрації (54%) і ригідності (55%).

Таблиця 3
Самооцінка психічних станів студентів

Шкала	Низькі показники	Середні показники	Високі показники
1. Тривожність	15%	57%	28%
2. Агресивність	27%	65%	8%
3. Фрустрація	14%	32%	54%
4. Ригідність	11%	34%	55%

Узагальнюючи отримані дані можна сказати про наявність у студентів запитання на участь в психотерапевтичних групах. Більшість опрошених усвідомлюють свої проблеми і готові звернутися до психологічної служби з метою

участия в психотерапевтических группах, у них сформировано представление о психотерапевтических группах и о том, как они могут помочь им в дальнейшей жизни и профессиональной деятельности.

Сопоставив полученные результаты мы получили эмпирическую модель запроса студенческой молодежи на участие в групповой психотерапевтической работе (см. таблицу 4).

Выявлена взаимосвязь полученных результатов по методикам и анкете. Указанные виды проблем и выбор типа психотерапевтической группы подтверждается показатели по исследуемым параметрам в методиках. Так, например студенты с высоким уровнем готовности к саморазвитию, внутренним контролем, принятия себя выбирают группы встреч (личностного роста), а студенты с высоким уровнем дезадаптации, непринятия себя, фрустрации и тревожности – группы поддержки и психологического просвещения, студенты с высоким уровнем мотивов стремления к принятию группой, эмоциональным дискомфортом – группы самопомощи. Наименее востребованы клинические психотерапевтические группы – высокие показатели дезадаптации, тревожности, агрессии, регидности, мотива «стремление к людям», сочетаемым с высоким уровнем развития мотива «боязнь быть отвергнутым».

Обобщая полученные данные можно сказать, что для решения большинства актуальных проблем для сегодняшних студентов эффективно можно применять психотерапевтические груп-

пы. Большинство опрошенных осознают свои проблемы и готовы обратиться в психологическую службу с целью участия в психотерапевтических группах, у них сформировано представление о психотерапевтических группах и о том как и в чем они могут помочь им в дальнейшей жизни и профессиональной деятельности.

Перспективами дальнейших исследований является апробация представленной эмпирической модели в деятельности психологической службы высшего учебного заведения.

Список использованных источников:

1. Євдокимова Н.О. Експериментальна програма з проектування функціонально-цільової системи психологічної служби вищого навчального закладу // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. праць. Вип. 500: Педагогіка та психологія. — Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. — С. 49—59.
2. Євдокимова Н.О. Психологічний супровід професійного становлення майбутніх педагогів у Миколаївському державному університеті імені В.О.Сухомлинського / Н.О.Євдокимова // Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Миколаївська обл. / ред. рада вид.: В.Г.Кремень (гол.) [та ін.]; редкол. тому: В.Д.Будак (гол.) [та ін.]. — К.: Знання України, 2010. — С. 269—277.
3. Кочюнас Р. Психотерапевтические группы: теория и практика / Кочюнас Р. — Учеб. пособие. — М.: Академический Проект, 2000. — 240 с.
4. Піроженко Т.О. Вплив психологічної служби системи вищої освіти на особистісний розвиток і професійне становлення студентів психологів / Т.О. Піроженко, М.В. Несторенко, А.В. Замша // Вісник Київського національного університету. Психологічні науки. — 2007. — №11. — С. 136—142.
5. Суховерина Ю.В. Психологическое сопровождение личностно-профессионального развития студентов службой практической психологии вуза: Дисс. к.п.н. — Курск, 2006. — 172 с.

Т а б л и ц а 4

Эмпирическая модель применения психотерапевтических групп в деятельности психологической службы высшего учебного заведения

Тип психотерапевтической группы	Проблемы, с которыми готовы обратиться студенты	Показатели
Группы самопомощи	1. Трудности выступления перед большими аудиториями 2. Эмоциональное напряжение перед контрольными и экзаменами	Высокий уровень мотивов стремления к принятию группой, эмоциональным дискомфортом
Группы поддержки	1. Проблемы личностного плана 2. Непринятие непонимание в студенческой группе 3. Одиночество, тоска за друзьями и родителями	Высокий уровень дезадаптации, высокий уровень мотивов стремления к принятию группой, непринятия себя, фрустрации и тревожности
Группы психологического просвещения	1. Сложности установления контакта 2. Трудности в контролировании эмоций, сдерживание	Высокий уровень дезадаптации, фрустрации и тревожности
Группы встреч (личностного роста)	1. Проблемы личностного плана 2. Сложности установления контакта	Высокий уровень готовности к саморазвитию, внутренним контролем, принятия себя
Клинические психотерапевтические группы	1. Постоянного напряжения, тревоги, проблемы со сном 2. Проблемы со здоровьем	Высокие показатели дезадаптации, тревожности, агрессии, регидности, мотива «стремление к людям», сочетаемым с высоким уровнем развития мотива «боязнь быть отвергнутым»

6. Чуйко О.В. Психологічна служба ВНЗ як фактор екологізації освітнього середовища // Актуальні проблеми психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. / За ред. Максименка С.Д. — К.: «Логос», 2008. — т.7, вип. 15 — с. 309-313.
7. Швалб Ю.М. Розвивальний потенціал психолого-педагогічних ідей трансформації вищої освіти / Ю.М. Швалб // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Становлення особистості професіонала: перспективи та розвиток», 18 лютого 2011 р. — Одеса: ОДУВС, 2011. — С.54-55.
8. Щербанева Н.Г. Психологическая поддержка профессионального развития студентов педагогического вуза средствами психологической службы: Дисс.к.п.с.н. — Армавир, 2003. — 256 с.

ПАРТЕНАДЗЕ О. В.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПСИХОТЕРАПЕВТИЧЕСКИХ ГРУПП В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ СЛУЖБЫ ВЫСШЕГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

В статье раскрывается анализ проблемы использования психотерапевтических групп в деятельности психологической службы высшего учебного заведения в Украине и за рубежом. Приведены результаты исследования запроса студентов на участие в психотерапевтических группах, на основе которых разработана представленная эмпирическая модель.

Ключевые слова: психотерапевтические группы, конкурентоспособность, психологическое сопровождение, аффилиация, саморазвитие, социально-психологическая адаптация.

PARTENADZE O. V.

THE USE OF PSYCHOTHERAPEUTIC GROUPS OF PSYCHOLOGICAL SERVICES HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

In the article the analysis of the problem of the use of psychotherapeutic groups in the activities of the psychological service of a higher educational institution in Ukraine and abroad. The results of examining the request of students to participate in the therapy group, which was developed on the basis of an empirical model.

Keywords: psychotherapy groups, competitive pricing, psychological support, affiliation, self-development, social adaptation.

Стаття надійшла до редколегії 22.02.2013 року.

УДК 159.923.2

ПЕЧЕРСЬКА Г. О.

Кримський республіканський інститут
післядипломної педагогічної освіти (м. Сімферополь)

ПРОФЕСІЙНІ ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ

У статті висвітлено співвідношення понять «педагогічні цінності» та «професійні ціннісні орієнтації», визначено зміст професійних ціннісних орієнтацій учителів.

Ключові слова: педагогічні цінності, професійні ціннісні орієнтації, класифікація педагогічних цінностей.

В останні десятиліття поширився інтерес вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо цінностей освіти та ціннісних орієнтацій учителя. Вивчення цього феномену у межах психологічної науки передбачає, перш за все, визначення сутності педагогічних цінностей та професійних ціннісних орієнтацій учителів.

Вітчизняними та зарубіжними вченими розглядаються проблеми цінностей освіти (І.Д.Бех [2], М.Й.Боришевський [5], В.Г.Кузнєцова [11] та ін.), педагогічних цінностей та їх класифікації (І.Ф.Ісаєв [9], В.О.Сластьонін і Р.І.Чижакова [15] та ін.), цінностей педагогічної діяльності (Е.М.Кузьміна [12]), формування професійних ціннісних орієнтацій учителя (В.В.Денисенко [7], С.О.Камінська [10], З.Н.Курлянд [13], О.Б.Мартинюк [14] та ін.). Проте у науковій психолого-пе-

дагогічній літературі поняття «педагогічні цінності» та «професійні ціннісні орієнтації» вчителя використовуються для позначення широкої сукупності об'єктів і явищ, пов'язаних з освітнім процесом. Більшість авторів ці поняття використовують як семантично однотайні, інші, з думкою яких ми погоджуємося, ці поняття розрізняють – так саме як різняться поняття «цінності» і «ціннісні орієнтації» – як загальне (суспільне) й індивідуальне (особистісне).

Тому метою статті є визначення тлумачення та встановлення зв'язку понять «педагогічні цінності» та «професійні ціннісні орієнтації» вчителя.

У психолого-педагогічних дослідженнях педагогічні цінності визначаються як норми, що регламентують професійно-педагогічну діяль-